

EKOLOJİK BİR TOPLUM YARATMAK

Devrimci Bir Dönüşüme Doğru

**EKOLOJİK
BİR TOPLUM
YARATMAK**

Devrimci Bir Dönüşüme Doğru

**Fred Magdoff
Chris Williams**

**Çeviri:
Meral Üst**

EKOLOJİK BİR TOPLUM YARATMAK

Devrimci Bir Dönüşüme Doğru

Fred Magdoff, Chris Williams

Copyright 2017 by Monthly Review Press
Creating an Ecological Society: Toward a Revolutionary Transformation

Genel Yayın Numarası: 312
ISBN: 978-605-2294-53-6

1. Basım, Nisan 2021

EFLATUN Basım Dağıtım Yayıncılık Danışmanlık Yatırım ve Tic. Ltd. Şti.©2021
Efil©2021

Bu kitabın tüm hakları saklıdır.
Herhangi bir şekil ya da yöntemle çoğaltılamaz.
Sertifika No: 45550

Çeviri: Meral Üst
Editör: Serenay Dıraz
Kapak ve Sayfa Tasarım: Burak Aras

Baskı ve Cilt:
Ayrıntı Basım Yayım ve Matbaacılık Hizmetleri Sanayi Ticaret Anonim Şirketi
İvedik Organize Sanayi Bölgesi 28. Cad. 2284 Sok.
No: 105/A Ostim/Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0312 394 55 90 • E-mail: info@ayrintibasimevi.com.tr
Sertifika Nu.: 49599

 EFİL YAYINEVİ

EFLATUN Basım Dağıtım Yayıncılık Danışmanlık Yatırım ve Tic. Ltd. Şti.
Bağcılar Mahallesi Şemsettin Günaltay Caddesi 283. Sokak Ata Apartmanı No:
9/7 06670 Çankaya/Ankara Türkiye
Tel : (+90) 312 442 52 10
GSM : (+90) 530 108 99 76 Faks : (+90) 312 442 52 12

www.efilyayinevi.com • instagram.com/efilyayinevi • twitter.com/efilyayinevi

İçindekiler

Ön Söz	7
Sunuş	18
Kısım Bir: Neden Bir Alternatif Şart?	23
1 Gezegelimizde Toplumsal ve Ekolojik Kriz Alarmı.....	24
2 Toplumsal-Ekolojik Krizin Kökenleri.....	50
3 Kapitalizm Biyosfere Karşı	76
4 Kapitalizmin İnsanlar Üzerindeki Etkileri	129
Kısım İki: Ekolojik Bir Toplum Mümkün müdür?	161
5 Doğanın Bir Parçası Olarak İnsan.....	162
6 İnsan Doğası Sistem Değişikliğini Engeller mi?.....	178
7 Biyolojik Bir Olgu Olarak Eşitlik.....	202
Kısım Üç: Doğadan Öğrenmek	217
8 Biyosfer: Yaşam Döngüleri	218
9 Dirençli Toplumsal ve Ekolojik Sistemler Geliştirmek.....	238
10 İnsan İhtiyaçlarını Karşılama Ekolojik Yaklaşımlar	255
Kısım Dört: Yeni Bir Topluma Doğru	291
11 Ekolojik Bir Toplumda Yaşamak	292
12 Devrim: Ekolojik Bir Toplum Yaratmak	315
Notlar	341
Dizin	394

Ön Söz

FRED MAGDOFF ve CHRIS WILLIAMS'ın *Ekolojik Bir Toplum Yaratmak* adını verdikleri bu yeni kitaplarında belirttiği gibi, “ekoloji” (orijinali *oecology*) sözcüğü ilk kez 1866'da Darwin'in önde gelen Alman takipçisi Ernst Haeckel tarafından, Yunanca'da ev, aile, hane anlamına gelen oikos sözcüğünden türetilerek ortaya atılmıştır. Şu işe bakın ki, bugünlerde sıklıkla ekolojinin karşısına çıkarılan “ekonomi” sözcüğü de çok daha önce aynı Yunanca kökten –ev idaresi anlamındaki oikonomia'dan türetilmiştir. Ekolojiyi, Darwin'deki “doğanın ekonomisi” kuramının araştırma alanı olarak tanımlayan Haeckel'in tam olarak kastettiği de bu iki kavram arasındaki yakın aile bağıdır.¹

Eski Yunan'ın bize kazandırdığı bu tip linguistik köklerin çok çok ötesinde, bugünün ekolojik çıkmazını anlamamıza yarayacak zenginlikleri vardır. Yunan şiiri, tiyatrosu ve felsefesine şöyle bir baktığımızda, doğanın sınırlarına tabi bir dünya ile sınırsız arzularla yüklü bir servet sistemi arasındaki çatışmanın kaynağı olan para ekonomisinin eseri çifte yabancılaşmaya –doğa ve toplumdair sezginin kuvvetini derhâl fark edersiniz. Aristophanes'in *Servet*'inden Aeschylus'un *Oresteia*'sına, Aristoteles'in *Politika*'sına ve Epicurus'un *Doğa Üzerine*'sine, Roma döneminde Lucretius'un *De Rerum Natura*'sından ve Ovid'in *Metamorphoses*'ine kadar hepsinde de şu klasik “sınırsız edinim eleştirisi” tekrarlanıp durur. Epicurus, “Doğanın istediği servet hem sınırlıdır hem de kolayca edinilir; boş hayallerle istenense sonsuza uzanır.” der. “Yeterli olanla yetinmeyen birine hiçbir şey yetmez.” demek oluyor ki “sınırsız servet büyük yoksulluktur” diye de ekler.²

Yunan ve Roma mitolojisinde, sınırsız servet arayışı ile ekolojik sınırlar arasındaki çelişki sıklıkla dramatize edilir. Bunlardan en bilineni de Midas söylencesidir. Ama aralarında en dokunaklısı, Richard Seaford'un 2009'da, başkanı olduğu British Classical Association'daki "Antik Yunan ve Küresel Isınma" başlıklı konuşmasında da söylediği gibi, Erysichthon söylencesidir.³ Ovidius'un *Metamorphoses*'de anlattığı şekliyle, Teselya Kralı Erysichthon şölenler düzenlenecek bir salon yapmak için tanrıça Demeter'in kutsal bahçesindeki koca meşe ağacını keser. O sırada yoluna çıkan herkesi öldürür; ölen bir orman veya ağaç perisinin lanetini üzerine çeker. Demeter, ölen perinin kız kardeşlerinin yakarışlarına karşılık vererek cezalandırmak için kralın bedenine girip ruhunu içine üflesin diye tanrıça Famine'yi çağırır; böylelikle doymak bilmez bir servet arayışı ve tüketime sevk eder.

*Deniz nasıl ki toplar dünyanın nehirlerini dört bir yandan
yine de doymak bilmez,
ne kadar uzak da olsa akıp geldikleri kaynak,
ve azgın bir yangın nasıl ki geleni çevirmez,
onca tomruğu bir çırpıda yutuverir,
yuttukça peşini gözler,
bolluk daha bir kabartır iştahı,
Erysichthon'un obur dudakları da aynen böyleydi işte
ağza atarken bile birini, daha var mı diye aranırlardı;
ziyafetin birinin bitişi diğerinin başlamasına sebepti,
ama bunca yedikten sonra açlık geçmek bilmiyordu.⁴*

Erysichthon, doğadan ve etrafındaki dünyadan her şeyi sökülmeye çalışır ve bu esnada kendi kızını da birine satar, o da (şekil değiştirerek) kaçıp geri döner, ama her dönüşünde tekrar satılır –bu sürekli tekrarlanan bir döngüdür. Erysichthon'un yazgısı Midas'inkinden hayli farklıdır; Ovid'in *Metamorphoses*'unda Midas, aptallık ederek dilekte bulunması üzerine tanrı Bacchus tarafından kendisine bahşedilen dokunduğu her şeyi altına çevirme yeteneğinden sonunda kurtulur ve yeniden tanrı Pan'a ve doğaya tapınmaya başlar. Erysichthon ise sonunda,

gözü hep daha fazlasında doymak bilmeyen arzusunun kurbanı olup kendini yer. Seaford'a göre, Erysichthon miti "olağan dışı özelliklerin benzersiz bir bileşimidir: Doğanın bir ürüne dönüşmesi, yiyecek edinmek için satmak ve kendini yemek. Kızın satıldığı adamdan sürekli geri dönmesi torundan (gelecekten) mahrum eder." Yunan mitolojisinin, endişe ettiğimiz pek çok temel meseleye dair bir sözü vardır; küresel ısınma için şöyle der: Doğanın sömürüsü, patolojik açgözlülüğe, geleceği feda eden sınırsız bir gelir kaynağı ihtiyacına, sonunda da kendi kendinin yıkımına götürür."⁵

Nasıl oluyordu da Antik Yunan'da (ve de Roma'da) kapitalizm öncesi bir ekonomi için bu denli kuvvetli bir sınırsız servet eleştirisi getirilebiliyordu? Seaford, ufuk açıcı çalışması *Money and the Ancient Greek Mind*'da, madeni paraya dayalı sistematik bir para ekonomisine geçen ilk toplum olarak eski Yunan'ın, şehir devleti yapısını altüst eden sınırsız, soyut bir servet anlayışı yarattığını ileri sürer. Ona göre, Atina tiyatrosuna ve felsefesine nüfuz etmeye başlayan doğaya yabancılaşma ve aykırılışma duygusunun doğmasında en çok da bu anlayışın payı vardır.⁶

Kapitalizmin genelleştirilmiş meta ekonomisi doğana dek para ekonomisinde doğaya yabancılaşma ve bunun sınırsız servet arzusuyla ilişkisine böylesi kuvvetli bir eleştiri getirilmiş değildir; sonrasında da bu eleştiri yerini, doğaya hâkimiyet ve üstünlük düşüncesi ile sınıf ve üretim süreci üzerinden mücadeleye bırakır. Klasik ekonomi politikte toprak bağlamında doğaya yabancılaşma (doğanın satılması) üzerine, bütünüyle doğadan yana yazmış olan Karl Polanyi, *Büyük Dönüşüm*'de şöyle der:

Toprak dediğimiz, insanın kurumlarıyla iç içe geçmiş bir doğa elementidir. Doğadan koparıp ondan bir pazar yaratmak belki de atalarımızın giriştikleri en acayip işti... Yine de toprağı insandan ayırıp toplumu emlak piyasasının şartlarını karşılayacak şekilde örgütlenme fikri, ütöpik bir pazar ekonomisi anlayışında çok önemli bir yere sahipti.⁷

On sekizinci, on dokuzuncu yüzyıllarda ve yirminci yüzyılın başında sanayi kapitalizminin yükselişine karşı çıkanlar genellikle, doğanın yıkımından yakınan romantikler ile neredeyse sadece sınıf mücadelesiyle ilgilenen sosyalistlerdi. Dünya görüşleri diyalektik diye nitelendirilebilecek pek çok düşünür iki gelenekten de beslenerek, doğaya yabancılaşma ve emeğe yabancılaşmanın madalyonun iki yüzü olduğunu ve üretimle ilişkisi bulunduğunu kabul ettiler. Bu bağlamda en radikal ve sezgileri en kuvvetli olanlar arasında William Blake, P. B. Shelley, Karl Marx, Frederick Engels, John Ruskin ve William Morris gibi çok çeşitli isimler vardı.

Doğa bilimlerinin ciddi boyutta etkisini göstermeye başlaması Sanayi Devrimi'yle birlikte oldu. Modernitenin gelişimi boyunca "doğaya hâkimiyet" veya "doğaya üstünlük", bilim ve teknoloji yoluyla doğanın güçlerinden yararlanmayı ifade eden kavramlar olarak görüldü. Francis Bacon için bile doğaya böylesi bir üstünlük yalnızca doğanın yasalarına uyarak mümkündü ki on yedinci yüzyıl başında, Fumifugium (hava kirliliği üzerine bir inceleme) ve Sylva'nın (ormansızlaştırma üzerine bir inceleme) yazarı John Evelyn gibi takipçileri, doğal çevreyi koruma ve yönetme meselelerinin gündeme getirilmesinde öncülük ettiler.⁸ Charles Darwin'in 1859'da *Türlerin Kökeni*'ni yayımlamasıyla birlikte on dokuzuncu yüzyılda evrim kurmanın nihai zaferi, doğanın tarihselliği, nihayetinde de eş-evrimleşme süreçlerinin daha iyi anlaşılıp kavranmasında etkili oldu.

Aynı zamanda, on dokuzuncu yüzyılda hücre fizyolojisinde metabolizma kavramının keşfi ve başka alanlarda da kullanılır olması, termodinamiğin yükselişiyle beraber, bilimde, Blake ve başka pek çoğunun "Yaşam Ağı" metaforuyla ifade ettikleri daha birleşik bir organizma görüşünün de yükselişine işaret ediyordu.⁹ Marx, metabolizma kavramının daha geniş bir kapsamı olduğunu ilk fark edenlerdendir ve emek sürecini "toplumsal metabolizma" diye tanımlayarak, kapitalist sistemde doğaya ve emeğe yabancılaşma eleştirisini materyalist bilim anlayışına oturtan da odur.¹⁰ Bu gelişen ekolojik görüşün izleri, Darwin ve Thomas

Huxley'nin öğrencisi, Marx'ın yakın dostu zoolog Ray Lankester'in çalışmalarında görülecektir. Ancak, Lankester'in öğrencisi Arthur G. Tansley 1935'te, antik materyalizmde Lucretius'tan tutun, bilim anlayışıyla Marx'a kadar çok çeşitli kaynaklara dayanarak oluşturduğu ekosistem kavramını ortaya atana dek ekolojinin eleştirel-diyalektik potansiyeli öne çıkmamıştır. Tansley'e göre, "Ekoloji, insanın eylemlerinden doğan koşulları ifade etmede kullanılmalıdır."¹¹

Tansley'nin ekosistem analizi kısmen, kendi döneminin genel geçer idealist ve ırkçı fikirlerine eleştirel-materyalist bir cevap olarak ortaya atılmıştı.¹² Ne var ki, başka gelişmelerin gürültüsü, yeni ortaya çıkan ekosistem eleştirisini bastırdı. 1930'ların sonları ile 1940'lar İkinci Dünya Savaşı kılığında gelen büyük bir felâkete sahne oldu. Savaşın ertesinde de bilim ve teknolojinin gücüne, aynı zamanda "insanın istisnailiği"ne olan inanç en yüksek seviyede idi.¹³ Savaşın hemen sonrasındaki dönemin yaygın anlayışından uzaklaşıp varılabilen en uç nokta doğal sınırlar kavramıydı. Öte yandan, bugün Büyük Hızlanma ve Antroposen (İnsan Merkezli) çağın doğuşuyla birlikte andığımız bu dönemde ekoloji hem tamamlayıcı bir bilim hem de kapitalist toplumun gelişimine eleştirel bir bakış açısı olarak kendini göstermeye başladı.¹⁴ Savaş sonrası dönemin ilk büyük ekolojik başkaldırısı, 1950'lerde bilim insanlarının yerüstü nükleer denemelere karşı uluslararası çapta mücadelesidir. İlerleyen süreçte, Albert Einstein, Linus Pauling ve Barry Commoner gibi isimlerin önemli rol oynadığı bu bilimsel başkaldırının nihai sonucu olarak, tam da Rachel Carson'un Sessiz Baharı -ki genellikle modern ekoloji hareketinin doğuşunu haber verdiği düşünülür- yayımladığı sırada Kısmi Nükleer Deneme Yasağı Antlaşması'nın imzalanmış olması tesadüf değildir. Carson, radyasyondaki yeni biyo-birikim ve biyo-çoğalma (toksinlerin organizmalar içerisinde biriktiği ve besin zincirinin basamaklarını tırmandıkça arttığı süreçler) tayflarını, pestisidlerdeki (ki bunlara "biyosid" diyordu) sentetik kimyasalların da gösterdiği bu davranış biçimini ifade etmede

kullandı; zira savaş endüstrisindeki bilimsel ilerlemeler hem nükleer hem de biyosidal tehdidi doğurmuştu.¹⁵

Belki de Carson'un 1963'te yaptığı konuşma, uzun vadedeki etkileri açısından, *Sessiz Bahar*'dan da önemlidir. "Çevremizin Kirliliği" başlıklı konuşmasında, ABD kamuoyunu ekoloji ve ekosistem kavramlarıyla tanıştırdı.¹⁶ On yıl içinde ekoloji, birbirinden beslenen bilimsel bir alan ve sosyo-politik bir hareket olarak sıçrama yapmıştır. Apaçık görülüyor ki bu, Scientific America dergisinin 1970'te biyosfer kavramını daha geniş bir kesimle tanıştıran sayısı, ertesi yıl çıkan Commoner'in *The Closing Circle*'i, *The Poverty of Power* (1976) ve *Making Peace with the Planet* (1990) dâhil bir dizi çığır açan çalışmanın ilkidir. Commoner, kapitalist ekoloji eleştirisi ile kapitalist ekonomi eleştirisini bir araya getirdiği bir analize imza atmıştır. "Çevre kirletiliyor ve ekonomi hasta ise, her ikisinin de sebebi olan virüs, üretim sistemindedir."¹⁷ diye belirtmiştir *Making Peace with the Planet*'ta.

David R. Keller ve Frank Golley'in, giderek genişleyen ekolojik çatlaklarla dolu bir dünyayı eleştirdikleri *Philosophy of Ecology*'de ifade ettikleri gibi "ekoloji bir sentez bilimidir". Onların kaleminden ekoloji;

Konusunun karmaşıklığı ve geniş kapsamlılığı sebebiyle çekici bir alandır; ekoloji, genetik, fizyoloji ve hayvanların (insanlar da dâhil) etolojisinden tutun su havzaları, atmosfer, jeolojik süreçler ve güneş ışınımının etkileri ile meteor çarpmalarına kadar her şeyi ama her şeyi –kısacası doğanın tamamını- içine alır...

Ekoloji denince akla, "ekolojik dünya görüşü" gelir. Ekolojik bir dünya görüşünün altını çizdiği tema, karşılıklı bağlantılılık ve etkileşimdir. Bunu çeşitli şekillerde açıklamak mümkündür:

1. Canlı ve cansız her şey biyosferik ağına ayrılmaz parçalarıdır. (ontolojik bağlantılılık)
2. Canlı bir şeyin özü veya kimliği, bağlantıları ve bağlamının bir ifadesidir. (iç ilişkiler)
3. Biyosferin yapısını anlamak için, yalnızca parçaların kendileri değil, parçalar arasındaki bağlantılar ve ilişkiler düşünülmelidir. (bütünsellik)

4. Tüm yaşam formları –Homo sapiens de dâhil– aynı süreçlerin sonucunda oluşur. (naturalizm)
5. İnsanlar ile insan olmayanlar arasındaki yakın bağlar dikkate alındığında, insanın dışında kalan doğanın, insanlar için araçsal, kaynak sağlayıcı işlevinin ötesinde ve üstünde bir değeri vardır.
6. İnsanlar yeryüzünde, çevre etiği ihtiyacını yaratan ciddi olumsuz etkilere (kirlilik, insan eliyle yok oluş) yol açmıştır.¹⁸

Kıscacası ekoloji, yaşam ağının insan ara-yüzündeki karmaşık ve birbirleriyle bağlantılı ilişki türleri ile çelişkileri ortaya koyar, ki bu, geleneksel olarak diyalektik-materyalist bir dünya görüşüyle bağdaşır.¹⁹ Dolayısıyla, ekolojinin onlarca yıl sadece bir bilimsel uzmanlık alanı olarak görülüp de bugün çevrecilikle bağlantılı yaygın, politik bir anlama bürünmesi hiç de şaşırtıcı gelmemelidir. Hatta ekoloji bilimi ve eko-politik, iki farklı alan iken, günümüz toplumunda birbirini besler olmuştur, zira bilimin kendisi de sürekli olarak doğal süreçlerde, insanın üretim faaliyetinden kaynaklanan yarılmalara ve ekosistemlerin (elbette dünya sisteminin de giderek daha fazla) bozulduğuna işaret eder.

Antroposen çağda, ekolojik bilimin, radikal –genellikle de, ancak yavaş yavaş iyileştirilebilecek bir toplumsal statükoya hapsolmuş ana akım çevrecilikten daha radikal- etkilerinin olduğu bir dönemde yaşıyoruz. Rachel Carson, Barry Commoner ve merhum Richard Lewis gibi isimler, başka pek çoğunun yanı sıra, muazzam ölçekte bir toplumsal sistem değişikliğine ihtiyaç duyulduğuna işaret eder. Carson'a göre, antik Yunan'ın dilinden konuşmak gerekirse, “modern dünya hız ve nicelik tanrılarına, çabuk ve kolay kazanç tanrılarına tapıyor ve bu putperestlikten canavarca kötülükler doğup duruyor.”²⁰ Marx, döneminin toprakbiliminde ekolojik kaygıların ortaya çıkışını yorumlarken, bunu, birleşmiş üreticilerin yönetiminde, insan ve doğa metabolizmasını rasyonel biçimde düzenleyecek bir topluma geçiş ihtiyacına işaret etmesi açısından “bilinç dışı bir sosyalist eğilim” diye nitelendirir.²¹

Magdoff ve Williams, ekolojik düşüncenin bilime ve toplumsal eleştiriye bıraktığı bu muazzam mirasın en önemli varisleri arasındadır. Williams, fen bilimleri eğitimi veren bir öğretim üyesidir. İki yazar da bugüne dek, kapitalist ekonomi politığın eleştirisine çokça emek vermiştir. *The Great Financial Crisis (2009)* ve *What Every Environmentalist Needs to Know About Capitalism (2011)* Magdoff ile birlikte yaptığımız çalışmalardır. Williams, *Ecology and Socialism*'in (2010) de yazarıdır.²² Her ikisi de, doğal-bilimsel ekoloji anlayışından filizlenmiş ve doğal sistemleri, evrimi, karşılıklı bağlantıları, sınırları, dayanıklılığı açısından keşfe çıkmış yeni ekolojik-sosyalizm geleneğinin temsilcisidir. Kitaplarında, kâr birikimini insanın sömürüsü ve doğanın gaspına dayandıran bir toplumun arz ettiği tehlikelerin altını çizerler. Kitaplarını böylesine kıymetli kılansa, günümüz gerçekliğinin bu çeşitli yönlerini, nihayet umut verici bir ekolojik dünya görüşünde birleştirebilmeleridir. Bir yanda kapitalizmin, eşi benzeri görülmemiş düzeylerde ekolojik bozulmaya uğramamızın ana kaynağı olduğunu hâlâ kabul etmeyen ekolojistler, diğer yanda ekolojik zorunlulukların küresel mücadelede “müttefikimiz” olduğunu hâlâ kabul etmeyen solcular... Magdoff ve Williams bu tek taraflı iki görüşü de aşma çabasındalar.²³

Bugün dünyamız birbiriyle bağlantılı iki yüzü olan tarihi bir krizle karşı karşıya: Bir yüzüyle, ekonomik durgunluğa yol açan aşırı sermaye birikimi ve borcun hayatın her alanına yayılmasıyla baş gösteren finansallaşma krizi. Emperyalizmle ve cinsiyetçi, ırkçı baskıların yanı sıra bugünün küresel kapitalist kültüründe neredeyse her bireyin genel olarak değer kaybetmesi de dâhil insana yönelik her türlü baskının yaygınlaşmasıyla ilintilidir bu kriz. Diğer yüzüyle de, insanın çevre üzerinde etkilerinin kendini giderek daha çabuk göstermesi ve gezegenimizin sayısız sınırının aşılmasıyla, -en bilineni iklim değişikliği olmakla birlikte, genetik çeşitlilikte gerileme, okyanusların asitleşmesi, azot ve fosfor döngülerinde bozulmalar, temiz su kaynaklarının yok edilmesi, toprağın kullanımındaki değişiklikler, kimyasal kirlilik ve daha pek çok ekolojik çatlaklarla- kendini gösteren Antroposen çağ krizidir

yaşanan. Magdoff ve Williams, bir yandan bize fen bilimleri ve toplum bilimleri ile eleştirel ekoloji ve eleştirel ekonominin güçlü yönleri üzerinde yükselen bir ekolojik ve sosyalist çıkış stratejisi sunarken, diğer yandan da günümüzün tarihi krizini sermaye birikimiyle ilişkisi bağlamında tepeden tırnağa inceleyerek, büyüdükçe büyüyen bu çelişkiler yumağıyla cesaretle yüzleşiyorlar.

Ekolojik Bir Toplum Yaratmak, zamanımızın en ciddi problemlerini, hem de son derece gerçekçi bir bakışla ele almakla birlikte iyimserlikte de sınır tanımıyor –hele çoğu çevre analizinin olduğu yerde mevzi alıp, mevcut sisteme teslimiyetle kaçınılmaz kılınan bir gezegen felaketini bekliyor görüldüğü bir zamanda. Bu iki yazarımıza göre, karşı karşıya olduğumuz ekolojik sorunlarla mücadele etmek için çok geç kalınmış değil. Zamanın belirleyiciliği su götürmez, ancak şu durumda gereksinilen, toplumsal dönüşüm sürecine ivme kazandırılarak yeni, bütünleştirici toplumsal varoluş seviyelerinin yaratılmasıdır. Sosyalizme doğru, diğer bir deyişle, ekolojik sürdürülebilirlik ile tam eşitliğin olduğu bir topluma doğru yola çıkılıyorsa, atlayarak değilse bile koca koca adımlarla çok daha hızlı ilerlemek gerekecektir. Eğer başarabilirsek, aşamalı bir evrim sürecine bel bağlayamayız artık. İktidar yüzde 1'in elinden çekip alınmalıdır. Gaspçıların ellerindekiler gasp edilmelidir. Hep daha fazlasına göz diken ve halkı bitimsiz bir yoksunluğa mecbur eden nicelikçi toplumu-muz, nitelikli insan ilişkilerinde ve çevrenin sürdürülebilirliğinde daha dost bir tutuma yolu açmalıdır. 1) Alışıldık indirgemeci görme biçimlerindeki çelişkileri aşacak şekilde tüm ana toplumsal-ekolojik problemleri birleştirmesi; 2) hedefin kitlesel halk hareketleri için toplumsal ve ekolojik mücadele sahasının haritasını çıkarmayı amaçlayan bir pedagojik yaklaşım içermesi ve 3) mevcut sistemin sınırları içinde çözümsüz kalan problemlere somut, anlamlı ve pratik çözümler tasarlayabilmesi... *Ekolojik Bir Toplum Yaratmak*, analizlerinde öne çıkan bu üç nitelik sayesinde ileri görüşlü bir bakış açısı sunuyor, ancak, mevcuttan kopmaya yetecek kadar devrimci olmaya hazırsak elbette. Sınıf, ırk

ve cinsiyet temelli tahakküm, bir ekolojik analizde ele alınacak ikincil meseleler değil, bir eko-sosyalist toplumun inşa edileceği ana mücadele noktalarının kendisidir.

Bu arada Magdoff ve Williams bize pek çok şey öğretiyor: Marx'ın metabolik çatlak kavramı ve toprak-besin döngüsündeki “uç yarıma” hakkında; toprağın iklim değişikliğiyle ilişkisi hakkında (burada bize, toprağın, atmosferik karbondioksit düzeylerine potansiyel etkisinin önemini anlamamızı sağlayacak tam bir bilimsel zemin sunuyor yazarlarımız); genetik determinizmin çöküşüne işaret ederek epigenetiğin gelişimi ve gen-organizma-çevre “üçlü sarmal”ıyla ilişkisi hakkında;²⁴ ırk ve cinsiyetin çevresel adaletsizlikle nasıl bir bağlantısı olduğu hakkında ve son olarak, sağlıklı şehirlerin inşası hakkında. Bunların hepsi de apaçık ifadelerle ortaya konuluyor, devrimci ekolojik ve toplumsal değişiklik önerilerinde daha da netlik kazanıyor.

Marx vaktiyle, insanlık “önüne ancak çözüme bağlayabileceği sorunları koyar, çünkü yakından incelendiğinde her defasında görülecektir ki problemin kendisi zaten, çözümü için gereken maddi koşullar ya oluşmuş ya da en azından oluşmaktayken ortaya çıkıyordu” diye yazmıştır.²⁵ Magdoff ve Williams'ın kitabını, bugün küreselleşmiş (aynı zamanda da yerelleşmiş) sorunlarımızla bağlantılı çok büyük krizlerin çözülebilir olduğunu –zira çözüm için gereken maddi kaynaklar da insan kaynakları da zaten mevcuttur- kabul etmeden okuyamayız. İnsanlık tarihinde daha önce bu denli büyük bir değişiklik ihtiyacı doğmamıştır. Ancak, bu iki yazar bize, bunun, ancak “sürekli bir süreç” -kesintisiz bir köklü değişim- olarak “devrim” yoluyla kazanılabilecek bir mücadele olduğunu söylüyor.

Seaford, “İki bin beş yüzyılı aşkın bir süreden sonra, para hâlâ yaratıcı, sınırsız ve homojenleştirici. Bunu ya görmeyen ya da hafife alan bizlerin aksine Yunanlar bundan çok etkileniyor, bazen de korkuyorlardı. Aristo, para kazanmak için para kullanmanın –diğer ekonomik faaliyet formlarının aksine- sınırsız ve doğaya aykırı olduğunu savunur.”²⁶ diye yazar. Marx, Aristoteles'in bu

açından eleştirisini kuvvetle destekler.²⁷ Ne var ki bugün, birikim ve finansallaşma, yerküre sistemindeki krize çareymiş gibi çoğunlukla karbon piyasalarının küresel ısınmaya tek çözüm olarak sunulduğu oldukça finansallaşmış bir sistemde yaşıyoruz. Son-
suza dek her genişlemenin bir sonrakini getirdiği kapitalist bir toplumda her şey en yüksek kârla satılacak bir metaya dönüşür: Verimliliğin ölçü birimidir kâr. Olağan işleyişini sürdüren kapitalizmin sonu Erysichthon'unkinden farklı olmayacaktır:

*Ama sonunda hastalığı (kızının) getirdiği her şeyi bitirdiğinde,
canı daha fazlasını çekti
Zavallı adam kendi uzuvlarını parçalamaya başladı,
Kocaman açılan ağızında iyice ezip ufaladı onları,
O bedenini besledikçe ufalyordu.²⁸*

Yunan trajedilerindeki aksine bunların hiçbiri kader değil. Bilakis, Magdoff ve Williams, ekolojik bir toplum yaratmak amacıyla, yani “şimdi”nin devrimci bir dönüşümü için mücadele etmek zorunda olduğumuzu ilan ediyor.

— 14 EKİM, 2016
EUGENE, OREGON

Sunuş

*Eski bir diyardan bir gezgine rastladım
Dedi ki bana: Çölde kocaman, gövdesiz,
bir çift taştan bacak duruyor.
Ve onların yanında yarısı kuma gömülü,
paramparça bir çehre yatıyor öylece, çatık kaşları,
Hem büzülmüş hem soğuk buyurganlığından
bükülmüş dudaklarıyla
Anlaşılan, yontucusu, bu güçlü duyguları iyi kavramış
ve bu cansız şeylerin üzerine öyle kazımış ki, hâlâ hayattalar;
Onları taklit eden eller de besleyen yürek de öyle
Kaidenin üzerindeyse şunlar yazılı:
“Ben Krallar Kralı Ozymandias’ım:
Eserlerime bakın, siz ey güç sahipleri,
bakın da kesin umudunuzu!”
Kalmamış hiçbir şey o dev enkaz etrafında,
uçsuz bucaksız ve çıplak,
İssiz ve dümdüz uzayıp giden kumlardan başka.*

— PERCY BYSSHE SHELLEY, “OZYMANDIAS”

Gelecekte bir gün arkeologlar, koca bir yirmi birinci yüzyıl şehrinin enkazına veya günümüz dünyasına ait başka fiziksel kalıntılara bakıp kesinlikle Shelley’nin gezgininden beklenecek bir tepkiyle, bu medeniyeti hangi afet vurdu diye, merak edebilirler. “Krallar Kralı”nın ülkesindeki gibi topyekûn bir yıkılışa sebep olan neydi? Kökten, sistemik

değişiklikler olmadan dünyadaki bu uğursuz gidişat –ekolojik açıdan en mühimi küresel iklim değişikliği, ama bir de denizlerin, temiz suyun, toprağın, havanın ve insanların kirlenmesi var; erozyon, biyoçeşitlilik kaybı, yenilenebilir kaynakların kullanım hızının yenilenme hızını geçmesi ve yenilenemeyen kaynakların tükenmesi- durdurulamaz. Her şey yolundaymış gibi davranmayı bırakmazsak, gezegenimizi yıkıma götüreceği aşikâr bir yolda bulacağız kendimizi.

Birkaç yıl önce Fred, ABD'nin orta batısında beşeri bilimler eğitimi verilen bir kolejden bir çevrebilim profesörüyle görüşüyordu. Profesör, insanların önünde, birbirleriyle ve çevreyle ilişki kurmada başvurabilecekleri yeni yollar açan yepyeni bir sisteme ihtiyaç olduğu savında Fred'e katıldığını, ancak, öğrencilerine bu konuda hiçbir şey anlatmadığını söyledi. Zira böylesi bir değişikliğin çok uzun zaman alacağını, dolayısıyla da her şeyi yoluna koymak için yakın gelecekte sistem içinde yapılabilecekler üzerine konuşmanın daha önemli geldiğini; dahası, projenin uzun soluklu oluşu ve büyüklüğü karşısında, sistem değişikliğinin zaruri olduğunu anlayan öğrencilerin de cesaret ve hevesinin kırılabileceğini düşünüyordu. Fred buna, yeni bir toplumun neye benzeyebileceği, nasıl örgütlenebileceği, nasıl çalışabileceği ve nasıl vücutta getirilebileceği üzerine düşünmeye -ve başkalarıyla, özellikle de gençlerle bunu konuşmaya – bir an önce başlamazsak projenin belirsiz bir geleceğe erteleneceğini belirterek karşılık verdi. Bundan başka her tür cevap ters teperdi: Tam da profesörün hayatiyetini kabul ettiği bir değişiklik kesinkes ertelenecek, diyordu. Gençler krizin derinliğini, sistemik doğasını ve gereksinilen değişikliklerin büyüklüğünü tam anlamıyla kavramazsa, kendilerini hayat boyu bir mücadeleye adanmazlar. Gereken değişikliğin ölçeğini bilmek, yılgınlığa düşmekten veya yeniden, adaletsiz ve sağlıksız bir sistemde ayakta kalma mücadelesinin zorluklarına gömülmekten kurtarabilir.

Asıl mesele şudur: Bir başkasıyla, ekonomiyle, kullandığımız ve muhtaç olduğumuz kaynaklarla ilişki kurmanın farklı bir yolunu

hayal dahi edemiyorsak o zaman adil ve ekolojisi sapaşağlam bir dünya için mücadele ütöpic fantezi alemine düşer kaybolur. Makul, sahici bir alternatif tasavvuru olmadan, insanların, ihtiyaç duyulan muazzam değişiklikleri hiç de doğurmayacak reformlara odaklanması anlaşılabilir bir durum.

Peki, řu anki sistemimizin yerine neyi koyabiliriz? Ekolojik açıdan gerçekten sağlam ve sosyal adaletin yaşandığı bir toplum neye benziyor olabilir? Böyle bir şey mümkün müdür? Kapitalizmi kaldırıp yerine yeni bir sistem getirmek için gereken direniş biçimleri, pratikler ve yaklaşımlar nelerdir?

Bu soruların yanıtlarını *Ekolojik Bir Toplum Yaratmak*'ın içinde dört başlık altında bulmaya çalıştık:

Kısım Bir: Neden Bir Alternatif Şart? (Bölümler: 1-4) Bugün bulunduğumuz yer, insanlığın karşı karşıya olduğu ciddi toplumsal ve ekonomik problemler, krizlerin sistemik sebepleri, ekolojik ve toplumsal sonuçları ana hatlarıyla ortaya koyduk. Kapitalizmin yarattığı ve şiddetlendirdiği krizleri ve onların etkilerini irdeledik.

Kısım İki: Ekolojik Toplum Mümkün müdür? (Bölümler: 5-7) Doğayla, üzerinde üstünlük kurmaya endekli bir ilişki kurmak zorundayız; insanın doğası, farklı bir sosyoekonomik sisteme dönüşümün önünde engeldir; farklı etnik kimlik, ırk, sınıf, milliyet veya cinsiyet grupları arasında sözüm ona doğuştan farklılıklar eşitlikçi bir toplumu imkânsız kılar. İşte bu bölümde, ekonomik sistemimizin tamamen yeni bir sisteme dönüşmesini önlediği söylenip duran bu engelleri inceleyip değerlendirdik.

Kısım Üç: Doğadan Öğrenmek (Bölümler: 8-10) Temel ekolojik kavramlar, görece istikrarlı ve dayanıklı ekosistemlerin karakteristik özellikleri ve bunların insan toplumuna hangi yönleriyle, nasıl uyarlanabileceğini tartıştık ve insanın ihtiyaçlarını karşılamaya dönük, ekolojik açıdan doğru bir takım teknik pratikler önerdik.

Kısım Dört: Yeni Bir Topluma Doğru (Bölümler: 11-12) Ekolojik toplumun nasıl örgütlenebileceği, nasıl işleyebileceği

ve böyle bir toplumu nasıl vücuda getirebileceğimizi ayrıntısıyla irdeledik. Kapitalizme karşı tutarlı bir sistem seçeneği üzerine tartışma yürüttük: Demokratik ve eşitlikçi, insani ihtiyaçların, tekrar sağlıklı bir biyosfer yaratıp onu sürdürecektir yollarla karşılandığı bir sistem. Büyük oranda yaşadığımız ülkeye odaklanmışsak da, yazdıklarımız belli bir ülke veya bölge için geçerli demek değildir; bu şekilde örgütlenen ve yürütülen bir sistem gezegenimizin her köşesine yayılmalıdır.

TEŞEKKÜR

Bu kitap, her iki yazarın da birbirinden çok şey öğrendiği gerçek bir ortaklığın ürünüdür. Yazım sürecinde farklı fikirler ve yaklaşımlarla çatışa çatışa ilerleyerek ele aldığımız karmaşık konular üzerinde yeni düşünme biçimlerine ulaştık. Chris, bu projeye katılıp kendisiyle ortak kitap yazmaya davet ettiği için Fred'e müteşekkirdir.

Bu çalışmaya kişisel ve entelektüel katkıda bulunan herkese ne kadar teşekkür etsek az. Yazmaya devam etmemiz için gereken gücü, inancı ve enerjiyi veren de, bunca yıldır her yerde katıldığımız ve düzenlenmesinde rol aldığımız gösteri, protesto, yürüyüş ve mitingler ile bir araya geldiğimiz halklar, yoldaşlar ve öğrencilerdir. Özellikle de ilk taslakları okuyup fikirlerini sunan ve saatlerini vererek son derece faydalı, özgül eleştirilerini ileten herkese, Hannah Holleman'a, Penny Gill'e, Jan Schultz'a, Ruth Perry'ye, George Bird'e, Elise Guyette'ye, Will Fritzmeier'e, Phil Gasper'e, James Early'ye, John Foran'a ve Robert Dockhorn'a, ayrıca pek çok bölüm ve taslak çalışmanın tamamına ilişkin geri bildirimlerinden ötürü Southampton Dostları Toplantısı (Pennsylvania) büyüme ekonomisi ve çevre sürdürülebilirliği çalışma grubu üyelerine tek tek teşekkür etmek isteriz. Editör Erin Clemont'a, özellikle de taslağı geliştirmemizde onca saatlerini ve yardımlarını esirgemeyen Martha Cameron ve Erika Biddle'a da teşekkür ederiz.

Monthly Review ve Monthly Review Press'ten başta Michael Yates ve Martin Paddio olmak üzere muazzam destek veren herkese teşekkürü borç biliriz. Yakın arkadaşlarımız ve meslektaşlarımızdan bazıları, özellikle de Brian Tokar ve Ian Angus, ekolojik meseleleri kavrayışımızda bu kitabı etkileyecek katkılarda bulundular. En önemlisi de, kıymetli fikirleriyle en başta kitabımıza ışık olan ve çalışmalarıyla düşüncelerimizi çokça etkileyen John Bellamy Foster'ın da projemize büyük katkısı oldu.

Chris, ortağı Hannah Holleman'a şükranlarını sunmak ister. Onun politik zekâsı, tutkuyla adanmışlığı ve koşulsuz desteği olmasaydı Chris, bu çalışmada kendine düşen kısmı çok geciktirecek ve ortaya sıradan bir şey çıkacaktı. Fred de genel siyasi görüşünü ve toplumsal ve ekonomik meselelere bakışını şekillendiren babası Harry Magdoff'a şükranlarını sunar. Son olarak, Fred de, hayatını paylaştığı, insana yaraşır ve adil bir ekolojik toplum mücadelesini birlikte yürüttüğü Amy Demarest'e teşekkür eder.

— 11 ARALIK, 2016

BURLINGTON, VERMONT VE AMHERST, MASSACHUSETTS

KISIM BİR

Neden Bir Alternatif Şart?

Gezegemizde Toplumsal ve Ekolojik Kriz Alarmı

Annemizin yani toprağın, kendilerinin olduğunu iddia ediyorlar ve komşularıyla aralarına çitler çekiyorlar; annemizi, binaları çöpleriyle çirkinleştiriyorlar. Bu millet tıpkı baharda yatağından taşıp yoluna çıkan her şeyi yıkıp geçen nehir gibi.

— OTURAN BOĞA, SIOUX HALKININ LAKOTA GRUBU
HUNKPAPA KOLU REİSİ¹

İklim değişikliği bir sosyal adalet meselesidir. Devletler, iklim krizinde de tıpkı ekonomik krizde olduğu gibi, sıradan insanlar açısından doğuracağı sonuçlara rağmen problem yaratanların çıkarlarını önde tutar. Biz “bu suça ortak olmayız.” Bu daha iyi anlaşıldıkça iklim hareketi büyüyüp daha radikal sloganlar benimsenmeye başlanmıştır.

— SUZANNE JEFFERY²

Galápagos Takımadası, 24 Haziran 2012’de, Charles Darwin’in evrim teorisinin doğduğu, Yalnız George’un son nefesini verdiği yer. Aşağı yukarı bir buçuk metre uzunluğu ve yüz kilogramı aşan ağırlığıyla bu dev Pinta Adası kaplumbağası, *Chelonoidis nigra abingdongii*’nin hayatta kalan son üyesiydi.

Dev kaplumbağalar iki asır kadar yaşayabiliyor. Aşağı yukarı yüz yaşındayken ölen George daha hayatının baharındaydı.

Darwin Araştırma İstasyonu'ndaki bir kara tahtada, Yalnız George'un ölümünü bildiren, küçük hüznü bir not vardı: "Bir türün yok oluşuna tanıklık ettik. Umarım bundan ders çıkarırız."³ Peki, bu dev kaplumbağalardan neler öğrenebiliriz? Geri dönüşü olmayan bu kayıptan ne dersler çıkarabiliriz? Bu kaplumbağaların insanlar için kültürel, bilimsel ve biyolojik açıdan önemi nedir?

İspanyollar, on altıncı yüzyılda bugünkü Ekvador sahilinden 600 mil açığındaki adalara ilk ayak bastıklarında dev kaplumbağaların sayısı çeyrek milyon civarındaydı. Öyle çoklardı ki takımada İspanyolca kaplumbağa anlamına gelen *gálapago* adı verildi. Bundan üç yüzyıl sonra, 15 Eylül 1835 tarihinde Darwin günlüğüne "...tarih öncesi hayvanları görür gibi oldum... Elbette bayağı küçültülmüş halleriyle." diye not düşecekti ve şöyle devam edecekti: "Önceki gemilerin 700 kadarını alıp götürdüğü söyleniyor", oysa oraya gittiğinde hâlâ bolca dev kaplumbağa vardı.⁴ 8 Ekim'de Darwin, kendisi ve gemi mürettebatından bahsederken, "tamamen kaplumbağa eti"yle beslendiklerini yazacaktı: "Genç kaplumbağanın çorbası muhteşem oluyor", ama yine de "bu et damak zevkime göre değil."⁵

Böylelikle dev kaplumbağaların, Darwin'in doğal seçilim üzerine düşüncelerine esin kaynağı olması kaçınılmazdı:

İspanyolların, bir bakışta gövdesi, pulları ve genel ölçülerine göre hangi kaplumbağanın hangi adadan geldiğini anlayabildiklerini fark ettikten ve nadir hayvan türlerinin hâkim olduğu, kuşların yaşadığı ama yapısal olarak pek az farklılık arz eden ve doğanın aynı köşesinde buluşan, birbirinin görüş alanında olan adaları gördükten sonra, onların yalnızca alt tür olduklarını varsaymalıyım. Bildiğim benzeri tek olgu, Doğu ve Batı Falkland Adalarının kurda benzer tilkileri arasındaki o hep söylenen farktır. Bu sözü edilenlerin en ufak bir dayanağı varsa

*takımadaların zoolojik yapısı incelenmeye değer; zira böyle olgular türlerin değişmezliği fikrini sarsacaktır.*⁶

“Böylesi olgular türlerin değişmezliği fikrini sarsacaktır.” İlk kez, Kraliyet Donanması gemisi Beagle ile beş yıl süren yolculuğunu belgeleyen defterlerinden birine yazdığı bu söz, ondan ancak yirmi yıl sonra yayımlanan bir kuramın da habercisiydi. On dokuzuncu yüzyılın diğer devrimci devi Karl Marx’ın da tereddütsüz takdir ettiği “Doğal Seçilim Yoluyla Türlerin Kökeni” veya “Yaşam Mücadelesinde Ayrıcalıklı Irkların Korunması” adlı çalışmalarının önemi ortadaydı. Marx, Darwin’in 1859’da yayımlanan kitabından “bize göre doğa tarihinin temelini oluşturan çağ açıcı bir eser” diye söz ediyordu, çünkü Tanrı merkezli yaratılışçı görüşü temelinden sarsmış ve yaşam bilimini sağlam materyalist zemin üzerinde sıkı bir kuramsal temele oturtmuştu.⁷

Dev kaplumbağalar dünyada on milyon yıldır mevcut. Ancak, *Homo sapiens* yeryüzünde bunun yalnızca yüzde ikisi kadar, yaklaşık 200.000 yıldır dolaşiyor. Ne var ki tek bir dev kaplumbağanın ömründen daha kısa sürede, gemiler dolusu bir alt tür, *C. nigra abingdonii*, insanlarca tamamen yok edildi. Şu anki haliyle dünyada, bu dev kaplumbağanın yok oluşu karşısında bize “ders çıkarır mıyız?” değil, “şimdi tehdit altına girecek tür hangisi?” diye sormak düşüyor.

Sıradaki deri sırtlı deniz kaplumbağasıdır belki de. Dünyanın en eski ve en büyük doğa koruma örgütü Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN), “Tehdit Altındaki Türlerin Kırmızı Listesi”ni derlemiş ve bu primordiyal su canavarını, “doğada soyu tükenenler” kategorisinden bir öncekine, “kritik düzeyde tehdit altındakiler” kategorisine koymuştur.

Deri sırtlı deniz kaplumbağaları, uzak geçmişin bu değerli emanetleri, aslında yeryüzünde 100 milyon yıldır, Galápagos kaplumbağalarından on kat daha uzun bir süre değişmeden kalmıştır. *Homo sapiens*’in esamesi hiç okunmaz onların yanında. İki metreye yakın boyu, bir metre iki yüz santimetrenin üzerinde eniyle erişkin

bir deri sırtlı deniz kaplumbağasının ağırlığı bir tonu bulabiliyor. 3600 fit derinlikte –bir nükleer denizaltının inebileceği seviyenin üç katından da fazla- yüzebilen deri sırtlı deniz kaplumbağaları soğukla baş edebilmek için vücut ısısını değiştirebiliyor, esnek kabuklarıyla da okyanus derinliklerinin yüksek basıncına dayanabiliyorlar.

Gece yarısı tropikal kumsalda, yumurtlayan bir annenin yanına oturup kocaman ciğerlerinin kuvvetlice şişip inişini dinlemek, evrimini tamamlamış bu canlıyı öylece seyre dalmak son derece etkileyicidir. Peki, bu canlılar sonsuza dek yitip giderse insanlık ne kaybeder?

Deri sırtlı (deniz) kaplumbağanın ortalama ömrünün ne olduğunu kesin olarak bilmiyoruz ama soyu ciddi boyutta tükenmekte olanlar listesine giren türlerin on yıl içinde yok olabileceklerini biliyoruz. Deri sırtlı (deniz) kaplumbağalarının popülasyonundaki azalma oranı 1980’den beri yüzde 90’ı aşmış durumda.

Kaplumbağalar kâr güdüsünün emrindeki her çeşit ekonomik faaliyetin tehdidi altında. Solungaç ağı, trol ve paragat gibi endüstriyel yöntemler kullanıldığında balıklarla birlikte bu kaplumbağalar da istenmeyen “yan av” olarak geliyor. Pasifik Okyanusu kaplumbağaları üzerinde bir çalışmada, her yıl sadece paragat avcılığı yüzünden oltaya takılarak ölen 200.000’in üzerinde caretta caretta (iribaş deniz kaplumbağası) ile 50.000’i aşkın deri sırtlı deniz kaplumbağası olduğu rapor edilmiştir.⁸

Kaplumbağalar azaldıkça, sistem ilerlemeye devam eder ve gelecekteki düşüşleri harekete geçirir. Vaktiyle yerel kaplumbağa ve kaplumbağa yumurtası tüketimi sürdürülebilir bir faaliyetken, dünya ticaretindeki büyümeyle birlikte kaplumbağa yumurtası üzerine hayli kâr getiren çok uluslu bir kara borsa gelişti. Bir kaplumbağa yumurtası Costa Rica’da 1 ABD Doları’na satılabiliyorken (ki tek bir yuvada elliden fazla yusuvarlak inci beyazı yumurta olabildiğini düşünürsek toplamda hiç de ufak bir meblağ olmadığı açık), uluslararası tüketim ve de ilaç ticaretiyle bağlantılı kaçakçılık yoluyla uluslararası pazarlara düşen bir yumurta 100 ile 300 ABD Doları arasında bir fiyattan satılabiliyor.⁹